

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

תוכן עניינים

- א. הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ... אלהיהם על ההרים ולא ההרים ... ומפני מה אסורה מפני שיש בה תפיסת ידי אדם וכל שיש בה תפיסת ידי אדם אסור.....1
- ב. צפוי הר אינו כהר3
- ג. אילן שננטעו ולבסוף עבדו מותר ... ואשריהם תשרפון באש ... לאילן שננטעו מתחילה לכך3
- ד. לעוקר עבודת כוכבים שצריך לשרש אחריה5

דף מה.

א. הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ... אלהיהם על ההרים ולא ההרים ... ומפני מה אסירה אסורה מפני שיש בה תפיסת ידי אדם וכל שיש בה תפיסת ידי אדם אסור

לא אסרה¹ התורה בע"ז אלא ע"ז המיטלטלת ויש בה תפיסת יד אדם, אבל דבר המחובר לקרקע לא אסרה אפילו עשאו ע"ז ועבדה, דכתיב² (דברים יב פסוק ב) אֱלֹהֵיהֶם עַל הַהָרִים אֱלֹהֵיהֶם עַל הַהָרִים, כלומר צלמיהם ופסליהם שעל ההרים אסרתי לך, ולא ההרים עצמן אף ע"פ שעשאו אלוה.

לפיכך המשתחוה להר לא נאסר ההר, ואפילו אבני ההר, שנדלדלו ונעקרו מאליה והשתחוה להם, אם עדיין הם במקומם, או אפילו נעקרו לגמרי רק

¹ שו"ע ונו"כ יו"ד קמה א
² לבוש ומ"ז שם א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

שלא נעשה בידי אדם³, ועבדם שם אינם נאסרים, כיון שמעולם לא היה בהן תפישת יד אדם רק מאליהן נעקרו. אבל אם טלטל אותם אסורין⁴. וכן אם אינם במקומם ואינו יודע איך באו לשם אם השתחוה להם נאסרים⁵.

וכן אם השתחוה לביצה שלא טלטלה אדם ולא העמידה מאז שהטילה אותה התרנגולת⁶.

וכן נהרות ומעיינות בין של רבים ובין של יחיד⁷ חשיבי כמחוברין ואינן נאסרין, אולם במים שהם תלושין ומקוין בקרקע, י"א⁸ של רבים אינם נאסרים, ויש אוסרים⁹.

³ מ"ז שם ב ועין בש"ך א שזהו דעת הרמב"ם (והמור) והר"ן תמה עליו כיון דאיכא פלוגתא ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא וכ' שכן פסק הרמ"ה ומביאו ב"י, ועוד שגם רבינו ירוחם נ"י ח"ד כתב ופשוט המשתחוים לאבני הר שנדלדלו אסורים שאין דינן כהר ע"כ וכ"פ הראב"ד בהשגות, וכתב להלכה "אבל לפעד"נ דעת הרמב"ם ברור דבש"ס (ד' מ"ו ע"א) מספקא אי בני ר' חייא דהיינו חזקי' שרי ור"י אסר או איפכא בירושל' פרק כל הצלמי' הלכה ו' איתא בהדיא דחזקיה שרי ור"י אסר וא"כ לא שבקינן מאי דפשיטא לירושל' משום מאי דמספקא לש"ס דידן ועוד דהרי ר' יוחנן גופיה חיבר הירושלמי וא"כ ע"כ ר"י עצמו אומר שהוא אוסר וא"כ הדבר ברור דק"ל כחזקיה דשרי קצתו בזה ודוק

⁴ ועיין חכמת שלמה הקשה לי ידידינו הרב הגדול מוה' צבי הירש הכהן ראפפורט מדובנא נ"י למה בניסך לה יין בין קרניה [עבודה זרה נד, א] מוכח דדוקא לגבוה אסור אבל להדיט לא נאסר בזה, ומאי שנא מלטול אבנים או זקיפת ביצה [שם מו, א] דהוי מעשה לאסרה אף להדיט. והשבתי לו דלא קשיא מידי דזה הוי בעין דאמרין בפרק ג' דבבא קמא ופ"ב דבתרא לחלק בין בדידיה קעביד מעשה ובין בדחבריה קעביד מעשה ייע"ש, כן הכי נמי בשלמא בזקיפת ביצה או מלטול אבן דבגוף הדבר הנאסר עביד מעשה, לכך נחשב מעשה שאסרו אף להדיט, מה שאין כן בניסך לה היין דלאו בבחמה קעביד מעשה רק בשלו ומה שנוגע בבחמה הוי רק ע"י דבר אחר ולכמה דברים מגע ע"י דבר אחר לא נחשב נגיעה ואם הוי נגיעה הוי רק נגיעה בעלמא, לא מעשה, לכך אינו נאסר בזה להדיט, מה שאין כן היפוך ומלטול הוי מעשה ממש ומלטול מוקצה אסור, ונגיעה במוקצה מותר, לכך אין לו דמיון זה לזה וזה פשוט וברור ודוק

⁵ דמה שכתב שלא במקומם מותרין לא בא אלא לאפוקי אם מצאן שלא במקומם והשתחוה להם דכי האי גוונא איכא למיחוש לתפיסת יד אדם. קבל יאודה בדרכ"ב ב

⁶ תפארת למשה שכ' דה"ה אם השתחוה לביצה ולא נקפה מתחלה לכך מותר להאי מ"ד כדמשמע בשמעתין בשלחן ערוך כתב. וכן הנהרות והמעיינות של רבים, ונ"ל דהוא הדין של יחיד, דכיון דטעמא משום שהם מחוברים דומיא דהרים, מאי שנא של רבים מאי שנא של יחיד, אלא אשגרת לישנא דגמרא נקטיה, דאיתא שם בגמרא (ע"ז מו ע"א) בהך סוגיא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק מים של רבים אינם נאסרים.

לבוש שם והסכים עמו הש"ך ב ודלא כפרישה. ועיין במ"ז ג שהסכים לדינא וביאר בדרך אחרת את הגמ' לבוש וכ"מ במ"ז שם וכ"כ בבית מאיר ובס' משנת חכמים סי' מ' ביבין שמועה ס"ק א' דהעיקר כהמ"ז עיין שם.

⁹ ש"ך שם דבש"ס מוכח דתלושין אפילו של רבים נאסרים מטעמא דלמא קא סגיד דאל"כ מאי פריך והא אמר ר"י משום רשב"י מים של רבים אינן נאסרים ודלמא היינו להדיט ובתלושים ומבעיא ליה דלמא לנסכים אסורים גם במחוברים אלא ודאי תלושים אפילו של רבים אסורים להדיט והשתא רשב"י ע"כ במחוברים מיירי ולנסכים דאי להדיט אפילו של יחיד אינם נאסרים כיון דמחוברים ודוק. ובנקה"כ דאי בשל רבים אפילו בתלושים שרי ליתא, דאם כן תימה גדולה למה השמיטו דין זה הרי"ף והרא"ש ושאר כל הפוסקים ולא הזכירו שום אחד מהן, זולת הראב"ד בהשגות פרק ח' מהלכות עבודת כוכבים [הלכה ב] שכתב כן דמים של רבים אינן נאסרים, ואין שום פוסק שהזכיר זה, ואדרבה מדברי הרמב"ם [שם] והמור ושו"ע נראה להיפך. אולם עיין

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

ב. צפוי הר אינו כהר

ואף על פי¹⁰ שמחובר אינו נאסר משום ע"ז כדאמרן, אבל ציפוי נאסר בהנאה, אפילו אם לא עבד את הציפוי¹¹, דכתיב (דברים ז פסוק כה) לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחתם לך¹².

משמשי ע"ז¹³ שאין בהם תפישת יד הרי הוא כציפוי ואסורים בהנאה¹⁴, כגון כלי ההרים אפילו לא עבדם אסורים¹⁵, אבל תקרובתו אפילו שחט לו בהמה אינו נאסר בהנאה, דכיון שהוא עצמו אינו נחשב ע"ז שהתורה התירתו בהנאה, גם תקרובתו אינו נקרא תקרובת ע"ז.

אולם באכילה ודאי אסורה¹⁶ שאין שחיטה גרועה כזו מתירתה לאכילה, לפיכך אפילו אינה שלו אסור, שאף על פי שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, הבא מעולם לא הותרה בשחיטה זו, ומה שהציפוי נאסר בהנאה גזירת הכתוב הוא שאמר לא תחמד כסף וגו'.

דף מה:

ג. אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר ... ואשריהם תשרפון

באש ... לאילן שנטעו מתחילה לכך

בביאור הגר"א שם כתב כלבוש והט"ז וכתב "ודברי הש"ך תמוהין הן למאד דשם מ"ז א' בשל יחיד מיירי כמש"ש ל"צ דקא כו' ולס"ד אכתי לא חילק בין רבים ליחיד וכן מ"ש הש"ך דתלושין אסורין דלמא קא סגיד קשה להולמו (וגם מ"ש בנקודות הכסף דחוק מאד)"

¹⁰ שו"ע ונו"כ קמה ב

¹¹ ש"ך שם ו מרי"ו

¹² לבוש וט"ז שם ד

¹³ רמ"א ולבוש שם

¹⁴ לפי שמשמשי אליל נפקא לן פ' ר' ישמעאל (דף נ"ב) מפסוק אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים את אלהיהם על ההרים והאי המקומות אם אינו ענין לגופו שהרי לא מתסרי דכתי' אלהיהם על ההרים ולא ההרי' אלהיהם תנהו ענין לכלים ש"מ דאף בהרים נאסרו הכלים אבל תקרובת דהר לא נאסר וכתבו התוספות שם הטעם דבפ' כל הבשר נפקא לן איסור תקרובת דכתיב ויאכלו מזבחי מתים וקרא כי כתיב בפעור כתי' ופעור היה תלושין ט"ז ה.

¹⁵ ש"ך שם ו מרי"ו

¹⁶ לבוש זהו מדברי הר"ן מביאו ב"י ס"ס זה ופשוט הוא. ש"ך שם ז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

אילנות שלא¹⁷ נטען לשם עבודה זרה ואחר כך נעבדו, אינם נאסרים אף על פי שכבר היו תלושין והיה בהן תפישת יד, הואיל ונטען ונשרשו בקרקע¹⁸ בקרקע נחשבים¹⁹.

מכל מקום אף על גב שלא נאסר גוף האילן כשמשתחווין לו, כל הפירות והשריגים והעלים שיוצאין ממנו אחר כך, כל זמן שהוא נעבד אסורין בהנאה²⁰. אולם כל מה שיש שם בשעה שעבדו הן פירות הן שריגים ועלים הכל מותר ואינו אסור אלא מה שיוצא אחר שנעבד²¹.

שלשה אשרות הן, אילנות שננטען²² מתחילה לשם אלילים ואסורים, וזהו אשרה האמורה בתורה²³, ובנטיעה לחוד לשם אליל נאסר אפילו לא

¹⁷ שו"ע ונו"כ שם א

¹⁸ והיינו כדעת הר"ן וכתב ול"ד לבית (דסעיף ג') דאסור משום דתלוש ולבסוף חברו בתלוש דמי דהכא כיון שיש לאילן שרשים בקרקע הוי כמחובר וכ"פ האחרונים. ש"ך שם ג

¹⁹ וילפינן לה מדכתיב [שם] ותחת כל עץ רענן, משמע העבודה זרה שתחת העץ נאסרת ולא העץ עצמו נאסר אפילו עשאו אלוה, ורמינן עליה והכתיב [שם יב, ג] ואשיריהם תשרפון, אלא כאן בעץ שנמטעו מתחלה לשם עבודה זרה, וכאן בעץ שלא נטעו מתחלה לשם עבודה זרה אלא שאחר כך השתחוה לו שאינו נאסר. לבוש שם

²⁰ איבעית אימא סברא ואיבעית אימא קרא, איבעית אימא סברא שכל מה שיוצא ממנו אחר ההשתחוואה הוי כמו אשרה שנמטה מתחלה לכך, ואיבעית אימא קרא מדכתיב [שם ז, ה] ואשיריהם תגדעון, משמע שהגידוע אסור ולא עיקר האילן, ואיזה זה, זה אילן שנמטעו שלא לשם עבודה זרה ואחר כך נעבד, שהוא עצמו מותר ומה שיוצא ממנו אחר כך תגדע והגידוע אסור.

²¹ לבוש וש"ך שם ה

²² שו"ע ונו"כ שם ו ולבוש

²³ דעת היראים סימן שעו (סו) וכן בזוהר הרקיע להרשב"ץ לאוין סי' פ, שהנומט אשרה בכל מקום והוא אילן שנומטים אותו שיהיה נעבד לע"ז עובר בלא תעשה²³ שנאמר (דברים שופטים פמ"ז פס' כא) "לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח י"י אלהיך". ואע"פ שלא עבדה עובר משעת נטיעתה. אולם הרמב"ם והחינוך לא מנו איסור זה בלאו זה אלא רק נטיעה אצל המזבח ובמקדש עיין בסה"מ ל"ת יג ואפשר דס"ל דאשירה דהכא פירושה כמש"כ הרמב"ם עה"ת כאן "לא תטע לך אשרה כל אילן הנמטע על פתחי בית אלהים יקרא אשרה, אולי בעבור שהוא שם דרך מראה אותו לעם יקרא כן, מלשון תמוך אשורי במעגלותיך (תהלים יז ה) יזהיר הכתוב שלא ימטע אילן אצל מזבח ה' לנוי, ויחשוב שהוא כבוד והדר למזבח השם ואסר אותו בעבור שהוא מנהג עובדי עבודה זרה למטע אילנות בפתחי בתי עבודה זרה שלהם, וכענין שנאמר (שופטים ו כה) והרסת את מזבח הבעל וגו' ואת האשרה אשר עליה תכרת" וא"כ אינו ענין לענין הנמטע לשם עבודה זרה ע"מ לעובדו" אמנם רבנו בחיי שם כתב נמי בדברי היראים "לא תטע וכו' לשם עבודה זרה ובא לחייבו מלקות משעת נטיעה, וכן דרך עובדי אלילים כענין שכתוב (ישעיה סו) המתקדשים והמטהרים אל הגנות" ועיין בהכתב והקבלה שם כתב "אין לפרש כאן אשרה כבשאר מקומות שהוא אילן הנעבד כבמתני' (דע"ז ד מח ע"א) והוא אילן המיוחד לעובדי ירח, כמ"ש במכדרשב"י (בראשית מ"ט) כל אינן פלחי שמשא אקרן עובדי בעל, ואינון דפלחין לסיהרא אקרן עובדי אשרה. אבל צריך לפרש מלת אשרה לפי ההוראה העיקרית כמ"ש בעלי הלשון, ששם אשרה מסתעף משם ישר, והוא תואר לכל מין אילן העולה ישר משרשו שאיננו נוטה לכאן ולכאן, אבל

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

השתחוה לו אח"כ, ודוקא נטעו עובד כוכבים אבל נטעו ישראל, אינו נאסר עד שיעבד²⁴.

היה האילן כבר נטוע שלא לשם ע"ז וגדעו ופסלו להיות הגידולים משם ואילך ע"ז, אפילו הבריק והרכיב בגופו של אילן, אין האילן נאסר, אלא כל מה שהוציא אחר כך שריגין ועלין ופירות הוא אסור בהנאה וכורת אותם ושורפם, ושאר האילן מותר.

ואילן שמעמידין תחתיו אלילים ונטעו מתחלה כדי להעמיד תחתיו²⁵, כל זמן שהוא תחתיו הרי הוא משמשי ע"ז ואסור בהנאה, נטלה מתחתיו דרך ביטול שלא להכניס שם עוד²⁶, חזר להיתרו מפני שאין האילן עצמו הוא הנעבד.

ואם לא נטעו כדי להעמיד תחתיו אינו נאסר גם כשעמיד תחתיו ע"ז, אולם אם חתך מקצתו לעשות ריוח לאלילים נאסר²⁷.

ד. לעוקר עבודת כוכבים שצריך לשרש אחריה

וצריך לשרש אחריה, בארץ ישראל²⁸, דכתיב (דברים יב פסוק ב – ג) **אֶבֶד תֵּאֲבִדוּן אֶת כָּל הַמִּקְמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם וְגו'**, כלומר אבד וחזור ותאבד יותר דהיינו שירוש²⁹. וצריך לכנות לה שם לגנאי דכתיב **וְאֶבְדָּתֶם אֶת שְׁמֶם**

הוא עושה עם השטח שהוא עומד עליו זוית נצב, וכו' ולפי שהאשרות היו ממין אילן מיוחד, לכן הוסיפה התורה לאמר כל עץ מאיזה מין שיהיה ועיין בהעמק דבר שם "באזהרה זו נכלל בע"כ שני לאוין שאינו מענין אחד. א' איסור אשרה וזה אסור בכל מקום ב' איסור נטיעת אילן אצל מזבח. והרי כאלו כתיב לא תטע לך אשרה. לא תטע לך כל עץ אצל וגו'. וזה מצוי במשנה תורה"

²⁴ ש"ך ד

²⁵ הא לאו הכי מותר דמחובר הוא דלא חמיר טפי מאליל עצמה, ר"ן ומביאו ב"י וד"מ. ש"ך שם יט
²⁶ לפי דברי הרמ"א לעיל סעיף ג' בע"כ דהכא מיירי שנמלה דרך ביטול שלא יחזור ויעמידנה תחתיו לעולם דהיכא דנטעה מתחילה לכך אין לך מוקצה גדולה מזו ולא מהני נטלה מתחתיו אלא בדרך ביטול וכמ"ש הש"ך ס"ק י"ד וס"ק י"ג וכל זמן שלא ביטלה ה"ז אסור בהנאה מדרבנן אפי' במחבר וכדעת התוס' והריטב"א עיין שם

²⁷ עי' בחידושי הרז"ה (מהגאון מו"ה זאב אלעסקי ז"ל) שכ' וז"ל נראה דאם חתך קצת מן האילן כדי לעשות ריוח לאלילים נאסר האילן אפי' לא נטעו מתחלה לכך מידי דהוה אקרקע עולם שחפר בה בורות שיחין ומערות נאסרה הואיל ועשה בה מעשה וכו' עכ"ל

²⁸ כתוב בפריש' בשם רש"ל פי' דוקא בא"י והוא תימה ונראה דט"ס הוא כאן ושייך על הרישא דצריך לשרש אחריה דזו דוקא בא"י שצריך להיות מנוקה ומטהרת שוב ראיתי כן ברמב"ם פ"ז בפ"י ובח"ל אין אנו מצויים לרדוף אחריה אלא כל מקום שנכבש נאבד כל אליל שבו עכ"ל. ט"ז שם יב

²⁹ עי' בס' רוח חיים להלן סי' קנ"ה אות ג' שכתב דמין ששלח ספרי מינים ליהודי בדרך דורן אסור לקבלו וכן אסור להראות בפניו כאלו מקבלו אם אינו ירא מפני שמעליל עליו עלילות ברשע שהם שוים ממון הרבה ישרפנו ויקרענו לפניו אם ירא לשורפם או לקרעם עכ"פ לא יקבלנו לביתו ולרשותו ואפי' אם אח"כ שלא בפניו שורפו וכדקיי"ל באו"ח סי' תמ"ח סעי' ב' לענין חמץ דאם גוי מביא דורן לישראל חמץ ביום אחרון של פסח

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

מן המקום ההוא, כלומר שישנה את שמה בכינוי אחר כדי שישתקע ולא יזכר עוד.

ולא עוד אלא שצריך להיות זה הכינוי כינוי של גנאי, דכתיב (שם ז פסוק כו) שֶׁקִין תִּשְׁקָצְנוּ וְתַעֲבֹב תִּתְעַבְּנוּ כִּי תִרְם הוּא, הא כיצד, אם הם היו קורין לה בית גליא שהוא לשון גובה, תקרא לה אתה בית כריא שהוא לשון חפירה ושפלות. פני מלך, פני כלב. עין כל, עין קוץ. וכל כיוצא בזה. וי"א³⁰ שדוקא בא"י.

לא יקבלנו הישראל וגם לא יהא ניכר מתוך מעשיו שחפץ בו וכו' וזה לא דמי למש"ל סי' קמ"ח סעי' ה' דגוי ששלח דורון לישראל ביום חגו דאם חושש לאיבה מקבלו ויזרקנו בפניו לבור או למקום האבד כלאחר יד דהתם קיל טובא משא"כ בזה דכל דמקבל ספרי מינים לידו עביד אסורא רבה עיין שם באורך:
³⁰ פרישה וש"ך יד ובנקה"כ ולי נראה דאין כאן טעות סופר, אלא כיון דבש"ס פרק כל הצלמים [עבודה זרה סוף מה, ב] קאמר דהא דצריך לשרש אחריה נפקא לן מואבדתם את שמם מן המקום ההוא [דברים יב, ג], וכן הא דצריך לכנות לה שם גנאי יליף נמי [שם מו, א] מהאי קרא, אם כן משמע דוקא במקום ההוא הוא דאיכא מצוה אבל בחוצה לארץ לא:

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

